

nærmere end noget andet Punkt i Evropa, kun adskilt ved Polarisens Bælte og Golfstrømmens nordligste Vande. De, der skal arbejde komparativt med det hele Materiale, vil vel beklage, at det er blevet saa spredt, som det er, at det undertiden har været ukyndigt og mangelfuldt optaget, og at vistnok adskillige etnografiske Privatsamlinger fra Vestgrønland er gaaede tabt for

Offentligheden, saa at Vestgrønlands Arkæologi derved i Virkeligheden er hæmmet af forskellige Vanskeligheder. Materialets Spredning i de forskellige Museer har alligevel medført det Held for Forskningen, at hvert Land har følt sig opfordret til at yde Frugter af sit Eje i Form af saadanne videnskabelige Undersøgelser som dem, der her er fremkomne i den nyeste Tid.

Polarforskningen og den historiske Kritik.

Af Axel Anthon Bjørnbo.

I.

Svar til Hr. N. C. Kragballe.

I forrige Hefte af Geografisk Tidsskrift har Hr. N. C. Kragballe ved nogle dadlende Bemærkninger om min Anmeldelse af Robert E. Peary's sidste Bog givet mig en ingenlunde ukærkommen Anledning til at tage Spørgsmaalet om Polarforskningens Stilling til den historiske Kritik op til alvorlig Undersøgelse. I en Anmeldelse af en enkelt Ekspeditions Beretning lader dette Spørgsmaal sig nemlig kun behandle rent i Forbigaaende, og uden givne Anledning betænker man sig noget paa at tage den Art Emner op, fordi man da nødvendigvis bliver den udfordrende Part. Nu derimod, da min Stilling er den angrebne Anmelders, har jeg Selvforsvarets Ret til efter beskeden Evne at drøfte en Sag, der efter min Mening trænger til at drøftes — og længe har gjort det. Yderligere baner Hr. Kragballe mig Vejen ved sin saglige og fuldt ud urbane Form, som navnlig maa anerkendes, fordi min Anmeldelse aabenbart har irriteret ham stærkt, ja saa vidt jeg kan forstaa, ligefrem krænket hans Følelse og Retfærdighedssans. Og selvfølgelig — paa en, der anser Peary ikke blot for den, der for Tiden *har* det største Navn paa den arktiske Forsknings Omraade, men ogsaa for den, der er mest værdig til at bære det, maatte mit Forsøg paa at skille Skal fra Kærne virke enten deprimerende eller irriterende.

Jeg formoder iøvrigt, at det er gaaet andre som Hr. Kragballe, ja at han maaske endda er at opfatte som en typisk Repræsentant for de ret vide, geografi-

interesserede Krese, der uden Forstaaelse og Respekt for den videnskabelige Polarforskning og uden grundigt Kendskab til Polarforskningens Historie lever et Stykke Følelsesliv i en om ikke blind — saa dog kritikløs Beundring for Polarheltenes Mod, deres Æventyr og Farer, deres Lidelser og Død. „Vi, som sidder i vore Stuer og læser disse Mænds Bøger og forbløffes over deres Bedrifter“ med disse Ord kendetegner Hr. Kragballe sig selv og sine Lige; og han sætter just der Fingeren paa det ømme Punkt: vi forbløffes — og i vor Forbløffelse mister vi let Evnen til at skille Guldet fra Slakkerne, og Facit bliver: Ligeegyldighed overfor de solide Resultater — endog de geografiske —, Ufølsomhed overfor Polarforskerens Klogskab og Forudseenhed og en ganske ukritisk Nydelse af de indtrædende Katastrofer uden Hensyn til, om de skyldes uafvendelige Uheld eller de Rejsendes svigtende Evner eller Mangel paa Forudseenhed. Hvad Programmet for en Ekspedition var, om Maalet blev naaet eller ikke, det er ligegyldigt, blot der hænder noget — og helst noget slemt: Skibe, der knuses i Isen; Folk, der driver hjælpeløse om paa Isflager; udhungrede Stakler, der maa leve af Hundeseler og Støvlesaaler; Matroser, der spiser deres døde Kammerater osv. osv., hvad det nu kan være. Hovedsagen er, som Hilmar Tønnesen siger: „det staalsættende i at følge Menneskene i deres Kamp med Elementerne.“

Det er denne Kritikløshed hos det polarbejestrrede

Publikum, denne Ligeglæde for Guld og Glimmer, som gør det saa let at blive en heromt Middelmaadighed i det Fag, saa taknemligt at slide tappert med Benene, naar Hovedet mangler¹⁾ — det er den, der gør, at Andrés Dumdristighed blev vurderet lige med Nansens Snille, og at Peary bæres paa Hænder og tiljubles Bifald, naar han kommer fortvivlet hjem fra et mislykket Angreb paa Nordpolen, medens Amdrups Færd gaar stille af og forholdsvis hurtig synker i Forglemmelse, skønt netop hans Ekspedition var en af de bedst planlagte og mest programmæssigt gennemførte, der kendes.

Det er Ironi, men ingenlunde nogen malplaceret, naar man paastaar, at Amdrups Uheld var, at der ingen Isbjørne kom paa ham bagfra, at han aldrig glemte at trække sit Uhr op, at han altid huskede at forløje sin Baad godt, naar han gik fra den, og at han havde sørget for at have Madposen fuld hele Tiden. Disse Momenter — i negativ Forstand — var det jo, der som bekendt satte lidt Kulør paa Nansens store, men vel programmæssigt gennemførte Færd; og frasat Isbjørnen, der var et forud uberegneligt Lykketræf, taler disse „Held“ for Nansen — eller om man vil „Uheld“ for Amdrup — dog snarere til den sidstes Fordel end til den førstes.

Der er næppe nogen Grund til at tage de her omtalte Stemninger hos det polarinteresserede Publikum altfor tragisk eller blive bitter af den Grund. I andre Tilfælde, hvor et stemningsbevæget Publikum kaster sin Kærlighed paa en populær Videnskab og dens Dyrkere, og hvor den af Publikums Lyster og Drifter beherskede Presse tager Affære, vil det gaa paa samme Maade. Det er sikkert ogsaa et i Hovedsagen forgæves Arbejde at søge at tage Løftelsen fra de begejstrede — eller rettere sagt søge at placere den paa de rigtige Steder. Det virkelig beklagelige derimod er, naar Polarforskerne selv, deres Fagfæller hjemme, eller de, der faar den Opgave at skrive om dem i videnskabelige Tidsskrifter som det nærværende, giver efter for saadanne Følelsesstrømninger og læmper deres Maal og Virken, deres Opræden og Offentliggørelser, deres Udtalelser og Domme efter den Kant, hvorfra Vinden blæser. Det vilde ikke være umuligt at paavise den demoraliserende Virkning, som den dannede Almenheds Sensationslyst og Begejstring for Polarheltene har haft paa de specielle Grene af Geografien og Naturvidenskaberne, som beskæftiger sig med Polarlandene. Be-

¹⁾ I spøgefulde Vendinger, men med en ret bitter Alvor bug Spøgen har Johs. V. Jensen allerede for to Aar siden ironiseret over dette Forhold i Politikens Kronik.

retningerne om Ekspeditionerne skæres som oftest til efter et meget bredt Publikums Behov. Alle de „tørre“ Tabeller og Tal, der oplyser de Kendsgerninger, som har Faginteresse og som Efterfølgerne skulde arbejde videre paa og drage Nytte af, skubbes til Side for de „spændende Momenter“, og Enden bliver, at der ved Siden af store, rent videnskabelige Publikationer trykkes mægtige Sensationsberetninger, hvor Sandheden og de nøgne Kendsgerninger oftest maa læses mellem Linierne. Denne Façon er besværlig, fordi det ikke er Hvermands Kunst af bare Vand og Is, Konserves og et dagligt, mekanisk Slid i Observationstelt eller hen over Snemarkerne at faa brygget den Kraftsuppe, der forlanges; men det kan med en vis Ret betragtes som en nødvendig Tribut til den Folkestemning, der, efter at baade Nordvest- og Nordøstpassagen havde vist sig at være praktisk værdiløse, i Virkeligheden bærer den ganske urentable og meget kostbare Polarvidenskab. Det næste Skridt er derimod det endelig afgørende: man holder op at hylle sig i „Fraser om videnskabelige Udenomsopdagelser“, som Hr. Kragballe ganske rigtig skriver om Peary, men nøjes med Rekorder og Sensationsberetninger. — „Lav en god Beretning!“ var de sidste Ord, Greely sagde, før han mistede Bevidstheden, dengang da han og de faa overlevende af hans Fæller blev fundet halvdøde af Sult ved Kap Sabine; det vilde i dette Tilfælde sige: „Skjul den Kannibalisme, der har fundet Sted; dæk over Elenigheden og Skandalen, gør alt ud af den Rekord, vi har sat.“ — Det var den samme Greely, der forøvrig var uden Skyld i Ekspeditionens fortvivlede Udgang, som baade før og efter Nansens store Rejse væltede sig over denne med en Kritik, der var saa meningsløs, at Nansen kunde nøjes med at trykke den af — uden Kommentar¹⁾.

¹⁾ Om denne Masi for at naa Nordpolen siger Cl. R. Markham i sin Polarforskningens Historie (The threshold of the unknown region, S. 325): „De videnskabelige Resultater, som kan naas ved Opdagelser og Undersøgelser i de ukendte Egne, og ikke blot det at naa til et bestemt Punkt paa Jordens Overflade er Ekspeditionens Hovedformaal. Nordpolen er blot et Sted, hvor Solens Højde er lig dens Deklination, og hvor Orientationen maa foregaa ved Hjælp af Tiden og ikke ved Magneten. Det vil utvivlsomt blive naaet under Forsknin-gernes Forløb, og der er noget, som betager uvidende og ukultiverede Folks Indbildningskraft ved Tanken om at staa paa det Sted; men dette vil ikke være det vigtigste eller blot et særligt fremtrædende Resultat af Ekspeditionen. Hovedformaaene er Opdagelsen af Fordelingen af Land og Hav indenfor det ukendte Omraade og Undersøgelsen af alle de der forekommende Fænomener indenfor de forskellige Grene af Videnskaben.“

Det amerikanske Rekordjageri og den tilhørende Nordpolsfeber har hidtil ikke formaaet at bemægtige sig den danske Polarforskning. Naar vi ser bort fra Mylius-Erichsens første Ekspedition, der var af en ganske særegen Art og havde ganske specielle Formaal, men som intet havde med Rekorder at gøre, har alle de danske Ekspeditioner sat sig rimelige, gennemførlige Maal og uden paa nogen Maade at hylle sig i Fraser viet sig — Hr. Kragballe vilde vel sige „fortabt sig i“ — videnskabelige Undersøgelser og Opdagelser. Overhovedet har den danske Polarforskning været præget af den sunde Nøgternhed og tiltalende Beskedenhed, som passer til en af Naturen kritisk og skeptisk Nation; en enkelt dansk Ekspedition løb fast i Isen, men alle de andre løste de Opgaver, de havde sat sig og hjembragte solide, videnskabelige Resultater saavel paa Geografiens som paa Naturvidenskabernes Omraade. Men — ganske vist — disse Ekspeditioners saglige, rolige og selvbeherskede Beretninger, hvis afdæmpede Form og vægtige Indhold saavel de Rejsende selv som den grønlandske Kommission bærer Æren og Ansvar for, er næppe egnede til at „forbløffe“ Hr. Kragballe eller andre, der trænger til at staalsætte Nerverne ved arktisk Stimulans. Den samme solide Støthed og sunde Skepsis præger ogsaa N. F. Ravns „Udsigt over de Rejser, som ere foretagne for at finde Nordvestpassagen“. Det var denne jævne danske Tone, der gjorde den berømte A. E. Nordenskiöld saa godt, da han paa sit Triumftog rundt om den gamle Verden kom til København og i Stedet for med vammel Polarlyrik blev modtaget med Stroferne:

„Fra Tromsø til Beringssund de isede sig frem
fra Japan til Øresund de spisede sig hjem.“

Den samme danske Skepsis kan imidlertid ved given Lejlighed føre til en ilde anbragt Undervurdering af Folk, der har det Uheld ved deres Skrivemaade, Optræden eller andre selve Hovedsagen uvedkommende Ting at gøre sig suspekte. Og dette har til en vis Grad været Tilfældet med Fridtjof Nansen hos det brede Publikum her i Landet. Medens hans Bog om Grønlandsfærden i hele sin Form og Tone stemmede overens med dansk Smag, og der i den var tilstrækkelig af Æventyr, Farer og Oplevelser til at vække Beundring og holde Interessen fangen Bogen igennem, saa var dette ikke Tilfældet med „Fram over Polhavet“. Navnlig dens første Del var „sat vel højt op“ i Forhold til det reelle Indhold, var altfor personlig farvet, og medens Bogen her i Landet gik hen over Folks

Hoveder og udenom deres Hjærte, gjorde dens og dens Forfatters enorme Succes i Udlandet ved en for dem, der kender dansk Tænke- og Følemaade, ingenlunde uforstaaelig Reaktion, Nansen suspect i de bredere Lag i Danmark. Det er denne danske, i dette Tilfælde ilde anbragte Skepsis — fordi Grundlaget er Følelser og Stemninger og ikke Fornuft — som Hr. Kragballe har gjort sig til Tolk for. Nansens Ord om Hovedformaalet med hans Ekspedition stempler han som obligate Fraser, og den heri liggende Mistæneliggørelse overføres paa Roald Amundsen, der just har planlagt en Ekspedition i Stil med Nansens, med den Hensigt at løse den anden af de to Hovedopgaver, som Peary selv i sin Bog nævner som dem, der endnu staaar tilbage for Nordpolarforskere. Han siger nemlig:

„En ny Ekspedition, som gaar i mine Fodspor og udnytter de af mig gjorte Erfaringer, kan ikke alene naa Polen, men kan løse de to endnu foreliggende Hovedopgaver i Nordpolaregnene, nemlig Foretagelsen af en Række Dybdemaalinger over det centrale Polarocean og Kortlægningen af den ukendte Strækning paa Grønlands Nordostkyst“¹⁾

¹⁾ Ogsaa til Cl. R. Markhams Autoritet kan jeg paa dette Punkt henvise Hr. Kragballe. Ved Omtalen af Opgaverne for den store engelske Ekspedition under Nares og Stephenson i 1875-76 siger han: „Forrest blandt disse staaer de geografiske Opdagelser. En Opgave af stor Vigtighed og Interesse vil blive løst ved Fuldendelsen af Grønlands Befaring helt rundt (the circuit of Greenland), ved Fastlæggelsen af dets nordlige Kysts Udstrækning og Natur, ved Undersøgelsen af Landet i vestlig Retning og Opdagelsen af Forholdet mellem Land og Hav i den Del af det ukendte Omraade. Et smukt og rigtigt engelsk Arbejde vil det være. For at bruge Sir Edward Sables Ord, han som selv tog en ikke ringe Del i saadant Arbejde i tidligere Dage: — „er det den største geografiske Bedrift, som kan udøves, og den vil blive Kronen paa de arktiske Undersøgelser, hvori vort Land hidtil har haft den forreste Plads.“ — Og kort efter siger Markham: „For den tilfredsstillende Vurdering af disse [klimatologiske] Fænomener er et grundigt Kendskab til Fordelingen af Vand og Land indenfor Polaregnene absolut nødvendigt, og enhver Forøgelse af vort geografiske Kendskab til det ukendte Omraade ledsaget af passende meteorologiske Iagttagelser, vil utvivlsomt give os Midler i Hænde til at forstaa vort eget Lands, ja hele Jordens Meteorologi.“ Hvor Lejlighed gives, søger Markham at vise, at Hovedopgaven for Polarforskningen er at klarlægge „the conditions of land and sea in the unknown area“, hvor der i Ordet conditions ligger meget mere end vi kan lægge i Ord som Fordeling eller Forhold. Markham haabede, at det skulde blive Englænderne, der løste denne Hovedopgave, og et vægtigt Bidrag til Løsningen ydede den engelske Ekspedition i 1875-76 da virkelig ogsaa, men medens det af den paabegyndte Arbejde paa det snævrere Omraade ved Smith-Sund blev fortsat af Greely, Peary, Sverdrup, Amstrup og Mylius-Erichsen, saa løstes Opgaven paa en hidtil uanet Maade og i et meget større Omfang af Nansen, medens Englænderne til Markhams Sorg lod Nordpolarforskningens Hovedopgaver ligge.

Her har Hr. Kragballe altsaa Pearys egne Ord for, at de Opgaver, som Mylius-Erichsen har løst og som Roald Ammundsen erklærer det for sit Hovedformaal at løse, ingenlunde er anden Rangs Opgaver, men tværtimod de to allervigtigste — ved Siden af at naa Polen, underforstaar Peary naturligvis¹⁾.

Nej — man har Lov til ud fra en Mands Handlinger og Ord at kritisere hans Resultater, hans Evner, de Opgaver, han sætter sig, og de Metoder, han anvender ved deres Løsning, men det maa bestemt vises tilbage, naar man — som Hr. Kragballe gør overfor Fridtjof Nansen og Roald Ammundsen — insinuerer, at de „spiller fordækt“ og gemmer deres egentlige Hensigter bag „Fraser og obligate Bemærkninger“, og det maa just i dette Tilfælde vises saa meget bestemtere tilbage, som begge de nævnte Mænd hidtil konsekvent har løst de Opgaver, de har erklæret at ville løse: Skituren over Grønland, Driften over Ishavet og Besejlingen af Nordvestpassagen.

Ligesaa alvorligt maa det paatales, naar Hr. Kragballe siger, at Nansens eneste videnskabelige Resultat var „at konstatere en Drift af Havisen fra de nysibiriske Øer og over mod Østgrønland (ikke Smith-Sund, som Hr. Kragballe siger) — noget, som man jo kunde slutte sig til af den bekendte Drift af Vraggods fra Jeannette-Ekspeditionen.“ Dette er selvfølgelig ganske forkert: De videnskabelige Resultater af Fram ekspeditionen er meget omfattende og endnu næppe helt gennemarbejdede. Hvad der hidtil er bearbejdet, fylder 5 mægtige Bind, af hvilke det sidste først udkom i Aaret 1906. Men selv om vi holder os udelukkende til de geografiske Resultater og helt ser bort fra de — mere tilfældige — Landopdagelser langs Sibiriens Nordkyst og paa Franz-Josefs Land, saa gjorde Nansen den

¹⁾ Paa samme Tid vil Hr. Kragballe lægge Mærke til, at Peary — ganske som jeg gjorde det i min Anmeldelse — naar han taler om det centrale Polarocean, betragter det som givet, at Nansen har bevist dets Eksistens, og overhovedet ikke regner med at finde Land Nord for Grønlands Nordspids. Paa ganske tilsvarende Maade betragter Hr. Kragballe det jo som givet, at „Peary faktisk er den, der har konstateret, at Grønland ikke var en Del af noget Polarfastland“, og han har heri ganske Ret, skønt teoretisk set den Mulighed forelån, at der skød sig en Arm ud af fra den ukendte grønlandske Nordøstkyst (syd for Independencebay), som forbandt Grønland med det store Land omkring Polen, som mange (f. Ex. Greely) for Nansens Fram ekspedition troede paa. Ganske paa samme Maade er der, naar man endelig vil kløve Ordene „teoretisk set“ en Mulighed for en Ø lige der, hvor Nordpolen ligger, ja — siden vi nu engang er inde paa de mulige Usandsynligheder — kan vi jo tilføje: maaske med et ildsprudende Bjærg i Midten!

baade i geografisk, hydrografisk og geodætisk Henseende vigtigste Opdagelse, Polarforskningen har at opvise, idet han fandt det dybe Polarbassin og viste, at det hverken var aabent, som mange lige til Petermann og Nordenskiöld havde troet paa, eller kompakt frosset, men opfyldt af Drivis. Jeg nævnte dette i min Anmeldelse, men maa altsaa gentage det her; og for at det kan forstaas, at geografiske Opdagelser ikke alene bestaar i at opdage Lande og Øer, maa jeg tilføje, at Paavisningen af Nordpolarbassinet og dets hydrografiske Forhold (Temperatur, Dybde, Strømninger, Isdannelse osv.) tør anses for at staa paa Højde med Opdagelsen af Australien, ja endog taaler en Sammenligning med Opdagelsen af Amerika og det stille Ocean. At Nansens Arbejde for Polarforskningen i Virkeligheden betyder langt mere end denne enkelte eller om man vil — disse mange vigtige Opdagelser, skal blive vist senere.

Ligesom Redaktionen anser jeg det ikke for heldigt, at der direkte diskuteres om, hvem af de nu levende Polarforskere, der er den første, og derfor skal jeg ogsaa lade den Bemærkning ligge, som Hr. Kragballe fremsætter, at „de Opdagelser, Peary har gjort, staar langt over Nansens videnskabelige Resultater. Begge er Sportsmænd, kun med den Forskel, at Nansen er løben trætt, medens Peary bliver ved“. Derimod maa jeg anholde en Udtalelse, som viser at Hr. Kragballes Protest maa være skrevet, snarere revet med af den Stemning, hvori Gennemlæsningen af min Anmeldelse har sat ham, end paa Grundlag af en grundig Kritik. Han siger:

„Alt, hvad Peary tidligere har præsteret, betegnes nærmest som Sportspræstationer, som noget, der nok kan have sin Interesse ved de tilfældige Opdagelser, der kan følge med, men, som er saa fordømmeligt, at det snart maa regnes for en Skam at ville drage ud paa en Nordpols ekspedition.“

Denne Karakteristik har intet Holdepunkt i mine Ytringer og kunde ikke have det; thi den svarer aldeles ikke til mine Anskuelser, og min Anmeldelse af Peary's Bog var ikke, som Hr. Kragballe maaske mener, en flot, overfladisk — endsige da ironisk — Affejning af Peary og hans Virksomhed; men hvert Ord var nøje afvejet og beregnet, før det blev skrevet, just fordi jeg var klar over, at min Kritik gik „imod Strømmen“. Jeg har derfor gjort mig Umage for at vise Peary fuld Retfærdighed. Efter at have søgt at paavise Tomheden i det rene Kapløb mod Nord, og dokumenteret, at Nansen paa afgørende Punkter, hvor Peary ogsaa havde Kongstanke, var kommet ham i Forkøbet, tilføjede jeg derfor følgende Ord, som jeg vil bede Hr. Kragballe sammenligne med hans ovenfor citerede:

„Hermed skal det ingenlunde være sagt, at Pearys Ekspeditioner i det store og hele har været resultatløse — tværtimod. Han har paa de fleste af sine Rejser¹⁾ gjort et fremragende geografisk Arbejde; det var ham, der først naaede Grønlands Nordostkyst, og som bestemte dette Lands Udstrækning mod Nord. Hans ypperlig udførte og forbavsende vidtstrakte Rejser over det nordlige Grønlands Indlandsis, baade langt inde i Landet og længere ude langs Kysten, har bidraget meget til vort Kendskab til Grønland. Hans Sæmliv med Kap York Eskimoerne og hans Studier af dem er ogsaa overordentlig fortjenstfulde. Men efterhaanden er det, som om Interessen for al den Slags Ting er bukket under for den tomme Rekordærgerrighed²⁾“.

Derpaa viste jeg saa, at Peary havde ladet vigtige Opgaver ligge, dem Sverdrup og Mylius-Erichsen løste — medens han ikke løste den Opgave, han selv havde sat sig, men blot satte en i videnskabelig Henseende værdiløs Rekord. Hvor Hr. Kragballe her har kunnet finde noget Holdepunkt for de Anskuelser, han skyder mig i Skoene, at hvad Peary tidligere har præsteret, nærmest var Sportspræstationer, som er saa fordømmelige, „at det snart maa regnes for en Skam at ville drage ud paa en Nordpols ekspedition“, er ikke let at se — eller rettere: det er let at se, at han ikke har vejet sine Udtryk saa nøje, som man gjerne skulde, naar man indlader sig paa det dog ret alvorlige Skridt at nedlægge Protest mod en Anmeldelse.

Hvad man derimod med en vis Ret kunde bebrejde mig, er, at jeg ikke har fremhævet, at det altid geografisk set maa regnes for en Fortjeneste at berejse en hidtil ukendt Del af Polarhavet, hvad Peary jo faktisk gjorde paa sin sidste Rejse. Denne Fejl, som Hr. Kragballe burde have indskrænket sig til at paatale, men som han ikke nævner, er jeg glad ved at kunne rette her; men for at Hr. Kragballe ikke skal tolke den som en Modsigelse af mine Ytringer om Rekordjageriets Tomhed, skynder jeg mig at tilføje, at denne Fortjeneste er lige stor, om det nybefarede Stykke Po-

¹⁾ Pearys Forsøg paa at kryse Indlandsisen i 1893 mislykkedes som bekendt komplet, medens den vellykkede Færd i 1894 nærmest var en Gentagelse af den berømte Rejse med Astrup i 1892. Atter i 1898 mislykkedes Pearys Foretagender, men kronedes med Held i 1900, da Grønlandskompleksets Nordspids blev fastlagt. Det er saaledes navnlig i Aarene 1892 og 1900, at Peary vandt sine vigtige geografiske Resultater, men uden om disse Aar ligger der en Række delvis fæslende, delvis ilfærdige, mislykkede Forsøg.

²⁾ I Forbigaaende maa jeg bemærke, at Rekordærgerrighed betyder „Ærgerrighed efter at sætte Rekorder.“ Kun om denne Ærgerrighed — paa Polarforskningens Omraade — har jeg udtalt mig nedsettende, ikke om Ærgerrighed efter andre Maal, hvis Værd jeg kan respektere.

larhav ligger nord for Grønland eller f. Eks. nord for Alaska, hvor Danskeren Ejnar Mikkelsen valgte sig sit Virkefelt, og at der for saa vidt var mere Ræson i Mikkelsens Valg og Fremgangsmaade, som der paa hans Rute var større Chancer for at finde Land, og han stadig foretog Dybdemaalinger.

Min Dom om Peary kan derfor samles i følgende Ord, som i eet og alt svarer til Indholdet af min Anmeldelse af hans sidste Bog: Medens flere af Pearys tidligere Rejser har ført til de mest betydningsfulde Opdagelser paa Geografiens Omraade, beriget Videnskaben i vidt Omfang og berettiget ham til en Plads blandt de allerforreste paa Polarforskningens Omraade, saa har den sidste Rejse været af ulige ringere Værd, fordi den var ensidig anlagt med et i videnskabelig Henseende forholdsvis ufrugtbart Maal for Øje, et Maal, som ikke blev naaet, og som har den kedelige Egenskab — som Peary selv bemærker — at den større eller mindre Tilnærmelse intet synderligt betyder i Forhold til selve Maalets Opnaaelse. Ekspeditionen var derfor et i væsentlig Grad mislykket og ret resultatløst Foretagende, navnlig i Sammenligning med Pearys betydningsfulde Rejser i Aarene 1892 og 1900.

Tilbage bliver den af Hr. Kragballe saa stærkt understregede Sportspræstation. Om Pearys sidste Rejse var noget eminent i denne Henseende, er jeg ude af Stand til at bedømme. Her kommer man nemlig ind paa et Omraade af saa teknisk og detaljeret en Beskaffenhed, at man helst maa have gjort sine Erfaringer selv — være Polarforsker af Profession og ikke Bogorm — for at kunne udtale en begrundet Dom. Skønt jeg nærede og nærer nogen Tvivl om Pearys sidste Udholdenhedspræstation netop i sportslig Henseende, og har en Fornemmelse af, at hans Teknik sportsmæssig set kunde tænkes at give Anledning til Kritik, saa maa jeg ganske overlade Afgørelsen af dette Spørgsmaal til Fagmændene paa dette Omraade. Om dette Punkt udtalte jeg mig derfor ogsaa i min Anmeldelse i Spørgesform og i de allerforsigtigste Udtryk. Det eneste for mig sikre var, at hans Kombinationer med Hoved- og Hjælpepartier paa Slæderejsen gik i Stykker; men det udelukker vel ikke, at Pearys sidste Rejse sportsmæssig set overgaar alt, hvad der tidligere er ydet paa Polarrejser. Men det maa hævdes, at om end Sporten har faaet en større og større Betydning for Polarforskningen, i visse Henseender revolutioneret den og medvirket til de sidste Aartiers mægtige Opsving

paa dette Omraade, saa er den et Middel og ikke et Maal. Først naar Polaregnene helt og holdent er lagt under Mandefod og de geografiske Opdagelsers Tid i de Egne forbi, vil det Øjeblik komme, da det, der tidligere var et ypperligt Middel i en større Sags Tjeneste, kan blive til et rimeligt Maal i sig selv. Men saa er ogsaa den Tid forbi, hvor de geografiske Tidsskrifter med Forkærlighed dyrker og interesserer sig for Polarsporten, ligesom de nu f. Eks. med Rette betragter Tiendesporten i Alperne, Skisporten i Skandinavien, Automobilsporten i Frankrig og Sejlsporten i England som liggende udenfor deres Omraade eller i alt Fald helt ude i Periferien, medens disse Arter af Sport, naar de udøves i mere ukendte Egne af Jorden eller med geografiske Maal for Øje, i høj Grad vedkommer de samme Tidsskrifter. At Sporten kun som Middel i Geografiens Tjeneste vedrører et geografisk Tidsskrift, gør den derimod ingenlunde til nogen rimelig Genstand for min eller andres „Foragt“. I hvert Fald maa jeg angaaende denne Foragt, som Hr. Kragballe paadutter mig, have Lov at fejte for min Der.

Jeg har nu gjort saa tydelig Rede for min Stilling som Peary-Anmelder, som det var mig muligt, og Hr. Kragballe vil forhaabentlig deraf have forstaaet, at den „ironiske Tone“, han finder gaar igennem hele min Anmeldelse, ikke er Ironi, men simpelt hen en ud fra mine Forudsætninger, som vel nok er forskellige fra Hr. Kragballes, foretagne kritisk Vurdering af Pearys sidste Rejse i Forhold til hans tidligere Præstationer og til Polarforskningens hele Standpunkt paa det Tidspunkt, Rejsen blev foretaget.

At en saadan kritisk Vejen af en Polarrejse og dens Resultat kan virke stødende paa Læserne af Geografisk Tidsskrift, er iøvrigt ret forstaaeligt. Fagmændene i snævrere Forstand — de Polarrejsende selv — anmelder som Regel ikke hverandres Bøger. I vort geografiske Selskab efterfølges Møderne aldrig, som det f. Eks. er Skik i Royal geographical Society i London, af Diskussioner, hvor Fagmændenes gensidige Kritik kommer offentligt frem. Det er derfor ualmindeligt, at Offentligheden i Danmark faar Lejlighed til at gøre Bekendtskab med den Kritik, der selvfølgelig øves her som paa alle andre Omraader — ikke mindst de videnskabelige. Fremkommer en saadan Kritik lejlighedsvis i Dagspressen, som Tilfældet jo f. Eks. har været efter Danmark-Ekspeditionen, saa afsløres den i Reglen hurtigt som beroende paa personlig Rancune, Nid eller Ondsindethed af den ene eller anden Art, eller, om den indeholder en Kærne af Sandhed, er Be-

grundelsen saa svag, at den bliver virkningsløs og let slaas ned.

Jeg er forberedt paa, at Hr. Kragballe — eller andre Peary-Beundrere — vil gribe til den ret nærliggende Udvej at underkende min Kompetence som Anmelder af en Beretning om Polarekspeditioner, fordi jeg ingen personlig Erfaring har paa dette Felt — ikke hører til Lavet. Det er mere end een Gang hændt mig, at en Diskussion er strandet paa Bemærkninger som; „Ja at sidde hjemme i sin Stue og kritisere, er nemt nok; men naar man selv er med — —.“ Overført paa andre Felter vilde dette sige saa meget som, at en Kunsthistoriker var inkompetent til at bedømme Kunst, en Literaturhistoriker til at bedømme Literatur, en Teaterkritiker Skuespil, medens en Historiker for at du noget nødvendigvis maatte være Diplomat eller aktiv Politiker. Sandheden er, at den, hvis Fag det er — uden selv at være udøvende — at behandle en Sag kritisk eller historisk, ofte er og maa være mere begrænset i sin Viden angaaende Enkelthederne end den udøvende, men til Gengæld har han, som Erfaringen viser, mange Gange et bedre Overblik over Sagen og et skarpere Blik for det, det kommer an paa, fordi hans Virksomhed opøver ham i at analysere, sammenligne og drage Slutninger. Dermed skal ikke være sagt, at jeg skulde have bedre Forstand paa praktisk Polarforskning end Polarforskere af Fag — tværtimod; men kun dette, at den, der som jeg har beskæftiget sig ret indgaaende med Geografiens Historie, har tilbragt en Del af sin Tid med at udrede den historiske Sammenhæng i de ældre Tiders Opdagelseshistorie, med at sondre mellem de virkelige Opdagere og oprindelige Korttegnere og dem, der kun var Epigoner og Kopister, han kan, om han ellers forstaaer sit Fag nogenlunde, tænkes at have Blik for en Sammenhæng og Udvikling, som undgaar mange af dem, der selv er midt i Spillet. Grunden er atter, at den, der er vant til at tumle med historiske Problemer, uvilkaarlig søger at pille alle Skallerne — de ydre ledsagende Omstændigheder og tilfældig indtrufne Begivenheder — bort for at faa fat i Kærnen, og i Modsætning til de fleste andre ganske instinktmæssig sammenholder det, han i Øjeblikket er beskæftiget med, med alle lignende Fænomener og Begivenheder — for at naa til den retfærdige Vurdering, som kun kan naas ad den kritiske Sammenlignings Vej. Med andre Ord: han hæfter sig ikke ved Isbjørne, der kommer bag fra, eller Hungrende, der maa spise Støvlesaaler, men ser fremfor alt, naar Talen er om

Opdagelsesrejser, paa Planlæggelsen, Udførelsesmaaden og Udbyttet; samtidig bestræber han sig stadig for at gøre sig klart, hvor meget der skyldes Held eller Uheld — Tilfældighedernes Spil — og hvor meget der har sin Aarsag i den menneskelige Begavelse eller dennes Begrænsning.

Denne Synsmaade er selvfølgelig paa sin Vis ensidig, fordi den ingen Hensyn tager til de Rejsendes Iver, Begejstring, Mod, personlige Ofre og Lidelser; men det er nu engang saaledes, man dommer og maa dømme, naar man vil lave Udviklingshistorie. Og her er vi ved Kærnepunktet, det der i sidste Instans er Hr. Kragballe og mig imellem. Han vil opbygges, medens jeg vil have Opyggelsen elimineret bort for at faa det os foreliggende Objekt — den enkelte Rejse — fejlet ind som Led i Udviklingen og bedømt udelukkende som saadan; vi er vel ensidige, hver paa sin Maade; men Hr. Kragballes Syn paa Sagen fører ikke længere end til at læse og nyde de Rejsendes Beretninger. Den af mig foretrukne Behandling af Stoffet kan derimod, om den gennemføres, tilvejebringe et Indblik i, hvorledes Slægtens langsomt groende Kultur og mere og mere skærpede Snille Skridt for Skridt har evnet at besejre Naturens Kræfter og gøre sig dem underdanig. Vi kan paa den Maade — og kun paa den — paa et enkelt, men meget begrænset og derfor overskueligt Omraade skabe os et Billede af Menneskenes Erobring af Jorden og overbevise os om, at denne Erobring ikke beror paa den rene Kraftudfoldelse, men langt mere paa den menneskelige Tankes stærkt begrænsede, men stadig voksende Evner.

Der er, naar jeg fra Tid til anden har tænkt Tanker af den her berørte Art, mere end en Gang opstaaet det Ønske i mig, at Fridtjof Nansen vilde skrive en Polarforsknings Historie ud fra Synspunkter som de her nævnte. Hans Bøger viser nemlig ganske tydelig, at han fremfor nogen anden i Tanken har syslet med Polarforsknings og Polarverdenens Historie ud fra udviklingshistoriske Synspunkter. Skønt A. E. Norden-skiöld ubestridelig er den blandt Polarforskerne, der har gjort mest for sit Fags Historie, og gjort saa langt mere end nogen anden, saa er Nansen sikkert den, der bedst vilde evne at behandle Emnet paa den nævnte Maade. Det synes i alt Fald at fremgaa af hans Bog om Eskimoerne, af Kapitlerne om Skiløbningen og Indlandsisen i „Paa Ski over Grønland“ og af Indledningskapitlet til „Fram over Polhavet“. En prøvet Polarforsker, der besad Evnen til at foretage en historisk Analyse og dermed forbandt det nødvendige Overblik, vilde kunne løse Opgaven paa en Maade, som Lænestolsgeografen, selv om han sidder inde med de samme Egenskaber, aldrig vil formaa. Hvad jeg kan give og i det følgende vover at give, er derfor kun nogle Strøtanker, der kan tjene som Eksempler paa, hvad min Mening med det ovenfor fremførte er, og som tillige kan vise, paa hvilket Grundlag min Dom over Robert Pearys sidste Rejse hviler, og hvorpaa jeg bygger min bestemte Indsigelse mod Hr. Kragballes i mine Øjne paa engang utilladelige og naive Bedømmelse af Fridtjof Nansen.

Svar til Hr. Dr. phil. A. A. Bjørnbo.

Hr. Dr. phil. Bjørnbo!

Redaktionen af „Geogr. Tidsskrift“ har vist mig den Opmærksomhed at tilsende mig Deres Svar paa mit Angreb paa Deres Kritik af Peary's sidste Bog. At mit beskedne Indlæg har fremkaldt en udførlig og faglig Artikel fra Dem, ja altsaa vil fremkalde en hel Artikelserie, glæder mig i høj Grad og med mig maaske mange andre, om jeg maa kalde os „menige“ geografisk Interesserede, der absolut ikke underkender Deres Kompetence som Anmelder af en Beretning om Polarekspeditioner, fordi De ikke hører til Polarfarerlavet. Jeg

anerkender fuldt ud Deres Bevis for Deres Kompetence, og for at bruge et af Deres egne Eksemplar maa De betragte mig som Tilskueren, naar De er Teaterkritikeren, som Læseren i dette Tilfælde, hvor De er Literaturhistorikeren. Derfor stemmer det ikke med Deres Udtryk i Begyndelsen af Deres Artikel om min „saglige og fuldt ud urbane Form“, at De senere „er forberedt paa, at Hr. K. vil gribe til den ret nærliggende Udvej at underkende min Kompetence — — — fordi jeg ingen personlig Erfaring har paa dette Felt.“

De tager Fejl, naar De henregner mig til Hoben,